

Osmanlı Dönemi Belediye Tabipliği Uygulamasına Karamürsel Örneğinde Bir Bakış*

A Glance to the Implementation of the Municipal Medicine in the Ottoman Empire in the Case of Karamürsel

Elif Gültekinⁱ, Gazi Doğanⁱⁱ

ⁱDr. Öğr. Üy., Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik A.D.
https://orcid.org/0000-0002-3241-2347

ⁱⁱAr. Gör. Dr. Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Tarih A.D.
https://orcid.org/0000-0001-8668-6266

Öz

Giriş: Osmanlı Devleti sağlık hizmetini tüm halka ulaştırmak amacıyla XIX. yüzyılda “Belediye Tabipliği” uygulaması başlatmıştır. Osmanlı Devleti’nin attığı bu adım Osmanlı sağlık tarihi açısından son derece önemlidir.

Amaç ve Yöntem: Bu çalışmanın amacı belediye tabipliğinin hayata geçirilmesi konusunda Osmanlı Devleti’nin ne kadar başarılı olduğu sorusuna Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri ışığında ve bugün Kocaeli’nin bir ilçesi olan Karamürsel’de görev yapmış belediye tabipleri örneğinde cevaplar aramaktır.

Bulgular: Çalışmamız belediye tabiplerinin görev yerlerinin belirlenme şekli, maaşlarının nasıl ödendiği ve rütbelerinin nasıl yükseltildiği konularında bilgi vermektedir.

Sonuç: Çalışmamızın sağladığı bilgiler Belediye Tabipliği uygulamasında çeşitli aksaklıkların yaşandığını göstermiştir.

Anahtar sözcükler: Osmanlı Devleti, Sağlık Teşkilatlanması, Belediye Tabipliği, Karamürsel

ABSTRACT

Introduction: The Ottoman Empire initiated the practice of municipal physician system in the IXth century in order to bring health service to all people. This step taken by the Ottoman Empire is very important in terms of Ottoman history of medicine.

Aim and Methodology: The purpose of this research is seeking an answer about the question that how much the Ottoman Empire was successful to put the municipal medicine system into practice in the case of municipal physicians who carried out their duties in Karamursel, which is a district of Kocaeli today, in the light of the documents which are found in the Prime Minister's Ottoman Archives.

Findings: Our work provided information on how the municipal physicians were assigned their duties, how their salaries were paid, and how their rank was raised.

Conclusion: The information provided by our research has shown that there were various problems in the practice of the Municipal medicine system.

Keywords: Ottoman Empire; Health care organization, Municipal Medicine, Karamursel.

* *Lokman Hekim Dergisi*, 2018; 8(3): 218-223

DOI: 10.31020/mutftd.420362

Geliş Tarihi – Received: 2 Mayıs 2018; Kabul Tarihi - Accepted: 23 Temmuz 2018

İletişim - Correspondence Author: Elif Gültekin <elifgultekin@yahoo.com>

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti sağlık ve tedavi hizmetleri konusunda kendisinden önceki Türk devletlerinin mirasını devralarak onların geleneğini sürdürmüştür. Tıpkı Selçuklu döneminde olduğu gibi Osmanlı döneminde de halka sağlık hizmeti ulaştırmak maksadıyla memleketin pek çok yerinde darüşşifalar kurulmuştur. Özellikle Bursa, Edirne, İstanbul, Manisa gibi şehirler Osmanlı saraylarına ev sahipliği yaptıkları gibi darüşşifaların kurulması için de tercih edilen şehirler olmuşlardır.¹

Dünyada sağlık hizmetlerini devlet eliyle halka ulaştırma düşüncesi, XIX. yüzyılda önemi anlaşılmaya başlayan halk sağlığı ve koruyucu hekimlik kavramlarıyla birlikte gelişmiştir.² Koruyucu sağlık hizmetleri, şehirlerin sıhhi koşullarının iyileştirilmesinden aşıya kadar, hastalıkların ortaya çıkmasından önce alınan pek çok tedbiri kapsamaktadır. Özellikle XIX. yüzyıla damgasını vuran kolera salgınları şehirlerdeki sıhhi tedbirlerin arttırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Diğer taraftan, aşı, dezenfektan maddelerin geliştirilmesi gibi tıp alanındaki yenilikler de bu süreci desteklemiştir.²

Osmanlı Devleti de bu gelişmelere paralel olarak sağlık hizmetlerinde çağdaş yöntemleri takip etmeye başlamış ve sağlık politikaları geliştirerek bilinçli bir sağlık teşkilatlanması oluşturmaya çalışmıştır.¹ Osmanlı Devleti'nde sağlık teşkilatlanması çalışmalarının ilk adımı olarak 1861 tarihinde yayınlanan "*Tabâbet-i Belediye İcrasına Dair Nizâmname*"ni kabul etmek mümkündür. Bu Nizamname ile, devlet büyük merkezler dışındaki şehir ve kasabalara da sağlık hizmeti ulaştırmayı amaçlamış, böylece "Belediye Tabipliği" kavramı ortaya çıkmıştır. Mekteb-i Tıbbiye Nezareti de Nizamnamenin yayınlanma tarihinden itibaren bir sene içerisinde tüm taşraya hekim ataması yapmak hususunda görevlendirilmiştir.^{3,6}

Her ne kadar Osmanlı idaresi, ülkenin her yanına hekim göndermeyi ve böylece tüm halka sağlık hizmeti ulaştırmayı hedeflemişse de, o dönemde bu amacın gerçekleştirilmesine yetecek kadar yetişmiş hekime sahip bulunmuyordu. Askeri tıp okulu olan Mekteb-i Tıbbiye orduya tabip yetiştirmekteydi ve sivil hekim yetiştiren bir okul Osmanlı Devleti içerisinde mevcut değildi. Bu nedenle 1866 yılında Sadrazam, Padişah'a sunduğu tezkire ile, "*halk gönüllü olarak tabiplerin maaşını ödemeyi kabul ediyor olduğu halde, taşraya gönderilecek yeteri kadar hekimin bulunmamasına*" dikkat çekmiş, "*sivil hekimlerin yetiştirileceği yeni bir tıp okulu açılmasının zaruri hale geldiğini*" belirtmiştir. Ancak askeri tıp okulundan mezun olan hekimlerin rütbeler kazanarak ilerlemeleri söz konusuysen, öğrenciler sivil tıp eğitimini tercih etmeyebilirlerdi. Sadrazam'ın öğrencileri sivil tıbaa özendirmek için önerisi, sivil hekimlere de rütbe uygulaması getirilmesiydi. Böylece Sadrazam'ın önerisi üzerine 1867 yılında "*Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye*" kurulmuş ve devlet taşrada görevlendirmek üzere sivil hekim yetiştirmeye başlamıştır.⁴

Sadrazam, 1866 yılındaki tezkirede taşrada görevlendirilmesi planlanan hekimlerden "*Belediye Tabibi*" olarak bahsetmiştir. Ardından 1871 yılında "*İdâre-i Umûmiyye-i Tıbbiye Nizâmnamesi*" yayınlanmış ve planlanan "*Belediye Tabipliği*" uygulamasının ayrıntıları belirlenmiştir. Bu Nizamnamede, belediyelerde görevlendirilecek hekimlerden "*Memleket Tabibi*" olarak bahsedilmiş ve kendilerinden beklenen hizmetler sıralanmıştır. Nizamnameye göre memleket tabipleri, belirlenen görev yerlerinde sağlık hizmeti sunacaklar, maaşlarını belediyeden alacaklar, haftada iki gün ücretsiz hasta bakacaklar, salgın hastalıkları mahalli hükümet yetkilisine bildirecekler, adli tabiplik işlerini yürüteceklerdir.⁵

Sivil tıp okulu olan Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 1874 yılında ilk mezunlarını vermiş, böylece belediyelik yerleşimlerde ilk "*Memleket Tabibi*"leri görevlendirilmeye başlanmıştır. *Vilâyet-i İdâre-i Sıhhiye Nizâmnamesi*'nin 1913 yılında ilan edilmesi ile ise il sağlık müdürlükleri kurulmuş ve memleket tabipleri "*Hükümet Tabibi*" olarak anılmaya başlamıştır. Böylece taşradaki hekimlik sistemi adım adım şekillendirilmiştir.⁷ Osmanlı Devleti'nin belediyelerde tabipler görevlendirerek sağlık hizmetini tüm halka ulaştırma çabası ile attığı bu dev adımlar sağlık tarihi açısından son derece önemlidir. Ancak o zaman için kuruluşları daha çok yeni olan belediyelerden ne kadarının bu işi başardığı konusunda yeteri kadar bilgi bulunmamaktadır.¹

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Çalışmamızda belediye tabipliğinin hayata geçirilmesi konusunda Osmanlı Devleti'nin ne kadar başarılı olduğu sorusuna Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri ışığında ve bugün Kocaeli'nin bir ilçesi olan

Karamürsel’de görev yapmış belediye tabipleri örneğinde cevap aranarak literatüre katkı sağlanması amaçlanmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Belediye Tabiplerinin Görev Yerleri İle İlgili Uygulamalar

Yayımlanma tarihi 1861 olan Nizamname, tüm taşraya bir yıl içerisinde hekim atanmasını hedeflemekteydi. Ancak ilk sivil tabiplerin göreve başlamaları, 1874 yılında sivil tıp okulu Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’nin ilk mezunlarını vermesiyle mümkün oldu. Karamürsel’de bir belediye tabibinin görev yaptığına dair Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde tespit ettiğimiz en erken tarihli belge 5 Ocak 1890 (H.13 Cemâziyye’l-evvel 1307) tarihine aittir. Bu belgede, Karamürsel belediye tabibi Nazmi Efendi’nin 1889 yılında bölgede yaşanan difteri salgınında önemli hizmetleri görüldüğünden bahsedilmektedir.⁸ Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’den mezun olan sivil hekimlerin 1874 yılından itibaren görev yapmaya başladıkları düşünüldüğünde, İstanbul’a bu kadar yakın bir yerleşim yerinde 15 yıl tabip görevlendirilemediği anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebini, az sayıdaki sivil tıp fakültesi mezunu genç hekimin öncelikle vilayet ve sancaklarda görevlendirilmiş olmaları, küçük yerleşim yerlerine kadar tabip gönderilmesinin biraz zaman almış olabileceği şeklinde açıklamak mümkündür.

İncelediğimiz 1903 yılına ait bir belgede yer alan “*bu sene Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye-i Şâhâne’de tahsil-i tabâbet ederek diploma ahz eden etibbânın keşide eyledikleri kur’ada*” ifadeleri, sivil tıbbiyeden mezun olan hekimlerin ilk görev yerlerinin kura ile belirlendiğini göstermektedir. Aynı belgeye göre Karamürsel belediye tabibi Telmak Karnik Efendi de mezuniyeti sonrasında çektiği kura ile Aydın’ın “*iki Foça (Foçateyn)*” kazalarına atanmış, buradaki görevini tamamlamasının ardından Karamürsel’e tayin edilmiştir.⁹

Yine arşiv belgelerine göre, belediye tabiplerinin görev yerlerini aralarında değiştirebildikleri yani becayiş yapabildikleri anlaşılmaktadır; 1906 ve 1907 yıllarına ait bazı arşiv belgelerinde, Gurebâ-i Müslimîn Hastanesi’nde “*su ile tedavi (tedavi-i bi’l-mâ)*” asistanı olan Mehmed Suad b. Ahmed Nahid Efendi’nin, Karamürsel belediye tabibi Şerafeddin Efendi ile yer değiştirmek üzere karşılıklı anlaştıkları yer almaktadır. Ancak Mehmed Suad b. Ahmed Nahid Efendi’nin uzmanlık eğitimi dolayısıyla Karamürsel’deki görevine başlaması mümkün olmamıştır.¹⁰⁻¹⁵

Mayıs 1917 (H.12 Recep 1335) tarihli bir arşiv belgesinde Karamürsel belediye tabibi Samanto Efendi’nin geçici olarak Silivri’de görev yaptığından bahsedilmektedir.¹⁶ Bu durum ise bize belediye tabiplerinin geçici görevlendirmeler ile görev yerlerinde değişiklikler yapılabildiğini göstermektedir.

Arşiv belgelerinin sağladığı bilgilere göre Karamürsel’de doktor istihdamı dönem dönem kesintiye uğramıştır. Örneğin 29 Ekim 1901 (H.7 Recep 1319) tarihli belgede, Karamürsel belediye tabibi Kirkor Efendi’nin vefat etmesi dolayısıyla yaralıların başka yerlere taşınması icap ettiğinden bahsedilmekte, bu nedenle acilen bölgeye yeni bir daimi tabibin gönderilmesi talep edilmektedir.¹⁷ Bu talep yaklaşık iki ay kadar sonra Gemlik’in eski tabibi Marko Kemal Efendi’nin bölgede görevlendirilmesiyle karşılanabilmiştir.¹⁸

3.2. Belediye Tabiplerinde Rütbe Uygulaması

Sadrazam’ın 1866 yılında padişaha sunduğu tezkirede, sivil tıp okulundan mezun olan hekimlere de askeri tabipler gibi rütbeler verilmesi öngörülmekteydi. Karamürsel’de görev yapmış olan belediye tabipleri hakkındaki arşiv belgelerinde, sivil hekimlere verilecek olan rütbelerde gözetilen ölçütler konusunda ipuçları yer almaktadır. İncelediğimiz belgelere göre belli rütbeler için belli görev yerleri öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin en düşük rütbeye sahip olmaları beklenen yeni mezun hekimlerin kura ile belirledikleri ilk görev yerleri kazalardan oluşmaktadır.⁹

Diğer taraftan 1890 yılında İzmir Mutasarrıflığı, Karamürsel’de yaşanan bir salgın hastalık sırasında üstün hizmetleri görülen İzmir memleket tabibi Cerrahyan Efendi için rütbe-i sâliseden rütbe-i sâniyeye terfi ettirilmesi isteğinde bulunmuştur. İzmir Mutasarrıflığı’nın bu isteğine, rütbe-i sâniye sahibi hekimlerin vilayetlerde görev yapması öngörüldüğü gerekçesiyle olumsuz karşılık verilmiştir. Böylece vilayette görev yapabilmek için rütbe-i sâniye sahibi olmak şartı arandığı anlaşılmaktadır. Yine İzmir Mutasarrıflığı aynı salgında önemli hizmetleri görülen Karamürsel belediye tabibi Nazmi Efendi’nin de beşinci rütbeden bir kıta Mecidi Nişanı ile ödüllendirilmesini istemiştir. Ancak Nazmi Efendi’nin başka bir göreve tayin edilmiş

olmasından dolayı bu istek karşılanamamıştır.^{8,19} Karamürsel’de görev yapan Nazmi Efendi’nin en küçük dereceli nişan ile ödüllendirilmesinin istenmesi, göreve yeni başlamış ve hiç rütbe almamış bir hekim olduğunu düşündürmektedir. Benzer şekilde 1900 yılında İzmit Mutasarrıflığı Karamürsel belediye tabibi Kıryako Efendi’nin “*hüsn-i hizmeti*”nden dolayı rütbe-i sâlise ile taltif edilmesi isteğinde bulunmuştur. Yapılan inceleme sonrasında Kıryako Efendi bu rütbeyi almaya hak kazanmıştır.^{20,21} Bu örnekler, hekimlerin rütbelerinin yükseltilmesi için gözetilen ölçütlerden birinin önemli hizmette bulunmak olduğuna da işaret etmektedir.

İncelediğimiz belgelere göre tabiplerin rütbelerinin yükseltilmesinde esas alınan ölçütlerden bir diğeri ise görev yapma süreleri olmuştur. Örneğin 1907 yılında Boyabat kazasında görev yapmaktayken Karamürsel belediye tabipliğine atanmış olan Mustafa Kamil Efendi için Boyabat halkı bölgelerinde görev yaptığı süre boyunca hizmetlerinden memnun kaldıklarını bildirmişler, rütbe-i sâniye ile taltifi isteğinde bulunmuşlardır. Dilekçelerinde tabibin 12 yıldır rütbe-i sâlise sahibi olduğuna da dikkat çekmişlerdir. Ancak yapılan incelemelerde Tabip Mustafa Efendi’nin 12 yıldır görevde olduğu hakkında bir kayda rastlanmadığı belirtilmiş, kazada görevli olması dolayısıyla da bu rütbeyi alamayacağına hükmedilmiştir.²²

Yayımlanma tarihi 1888 olan Nizamname sivil tabiplerin sicil kayıtlarının tutulmasını öngörmektedir. Belediye tabiplerinin rütbelerinin yükseltilmesi sırasında, terceme-i hal olarak isimlendirilen bu sicil kayıtlarına bakılarak karar verildiği anlaşılmaktadır. Örneğin 2 Haziran 1894 (H. 28 Zilkade 1311) tarihli belgeye göre, Karamürsel belediye tabibi Kevork Filipos Zeyrekyan’ın rütbe-i sâlise ile taltif edilmesi, Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane Nezaretinden istenen terceme-i hali, yani sicil kaydı, incelenerek Sadrazam tarafından gerçekleştirilmiştir.²³

Yukarıda sıraladığımız veriler “Belediye Tabibi” ve “Memleket Tabibi” unvanlarının eş anlamlı olup olmadığı hususuna da bir miktar ışık tutar niteliktedir. İzmit Sancağı’nda görev yapan tabipten “Memleket Tabibi” olarak bahsedilmesi, Karamürsel kazasında görev yapan tabiplerin ise daima “Belediye Tabibi” olarak isimlendirilmeleri, tabiplerin görev yerlerine göre farklı ünvanlarla anıldıklarını düşündürmektedir. İncelediğimiz belgelerin, tabiplerin sahip oldukları rütbe arttıkça görev yerlerinin büyümesi hakkında pek çok veri içermeleri, bu kanaatimizi desteklemektedir.

3.3. Belediye Tabiplerinin Maaşlarının Ödenmesi

Yayımlanma tarihi 1888 yılı olan “*Memleket Etibbâsı ve Eczacıları Hakkında Nizâm-nâme*” ile kazada görev yapacak tabiplerin maaşı 600 kuruş, sancakta görev yapacak tabiplerin maaşı 800 kuruş, vilayette görev yapacak tabiplerin maaşı 1200 kuruş olarak belirlenmiştir. Ancak incelediğimiz belgelerden anlaşıldığına göre maaşların ödenmesi konusunda zaman zaman aksaklıklar ve sıkıntılar yaşandığı anlaşılmaktadır.²⁵⁻²⁸

Örneğin 8 Ekim 1903 tarihli bir belgeye göre memuriyeti Karamürsel’den Ereğli’ye nakledilen Tabip Telmak Cezayirliyan Efendi, Karamürsel’de belediye tabibi iken kendisine ödenmeyen toplam 1800 kuruş olan üç aylık maaşının, yeni görev yeri olan Ereğli’ye ulaştırılmasını istemiştir.²⁴ Ocak 1904 tarihli bir belgeye göre ise Karamürsel belediye tabibi Telmak Karnik Efendi daha önce alamadığı üç aylık maaşını Hicaz Demiryolu inşaatında kullanılmak üzere bağışlamıştır. Aynı yıla ait belgelerde isimleri Karamürsel belediye tabibi olarak geçen Telmak Cezayirliyan Efendi ile Telmak Karnik Efendi’nin üç ay boyunca maaş alamama öyküleri de benzer olduğundan aynı kişiler olması mümkündür.²⁵

Tabiplerin maaşlarının ödenmesinde yaşanan zorluklara bir belediye tabibi maaşının iki belediye tarafından ortak karşılanmasıyla çare bulunmaya çalışılmıştır. Ancak yine de ödemelerde zorluklar yaşandığı anlaşılmaktadır. Örneğin 25 Mart 1892 (H.25 Şaban 1309) tarihli belgede, Karamürsel belediye tabibi Hafız Mehmed Efendi’nin, yarısı Karamürsel kazası yarısı Yalova nahiyesi tarafından ödenmesi kararlaştırılan aylık 600 kuruş maaşını bir seneden beri alamadığına dair şikayet dilekçesi yer almaktadır. Ancak bu para kendisine ödenmediğinden, bir yıl sonra yeniden bir dilekçe vererek sağlık sorunları yaşadığını belirtmiş, biriken 6.700 kuruş maaşına ihtiyaç duymakta olduğunu bildirmiştir. Tabibin dilekçesi üzerine gereğinin yapılması talimatı çalıştığı bölgeye iletilmiştir.^{26,27}

Benzer bir durum Karamürsel belediye tabibi Kıryako Efendi’nin de başından geçmiştir. Dahiliye Mektubi Kaleminden İzmit Mutasarrıflığı’na 17 Mart 1901 (H.26 Zi’l-ka’de 1318) tarihinde iletilen bir belgede, Karamürsel belediye tabibi Kıryako Efendi’nin aylık 400 kuruş olan maaşının o güne kadar yarısı Karamürsel

kazası, yarısı Yalova nahiyesi tarafından ödendiği, ancak Yalova'nın idari olarak kazalığa yükseltilmesi nedeniyle üzerine düşen meblağı ödemeye artık durumunun müsait olmadığı yer almakta, Karamürsel kazasının bu miktarı tek başına ödeyemeyeceği belirtilmekte, bu durum için nasıl bir muamele düşünüldüğü sorulmaktadır. Ayrıca zaten tabibe ilgili kanun dolayısıyla aylık 600 kuruş ödenmesi gerektiği de hatırlatılmaktadır.²⁸ Bu örnekten anlaşıldığı üzere bir belediye tabibi maaşının iki belediye tarafından ortaklaşa karşılanması, ödemelerde yaşanan sorunlara çare olamamış, tabibe Nizamnamenin öngördüğü aylık ücretin altında bir maaş tahsisine gidilmiştir. Maaşı iki belediye tarafından ödenen bu belediye tabiplerinin, maaşlarının yarısını ödeyen ikinci belediyeye de sağlık hizmeti götürüp götürmediği, çalışma saatlerinin bir kısmında o belediyede görev yapıp yapmadığı ise henüz cevabına ulaşabildiğimiz bir soru değildir.

4. SONUÇ

Çalışmamızın sonuçlarına göre Karamürsel'de görev yapan ilk belediye tabibi 1889 yılında Nazmi Efendi olmuştur. Ardından 1892 yılında Hafız Mehmed Efendi, 1894 yılında Kevork Filipos Zeyrekyan, 1900 yılında Kiryako Efendi, 1901 yılında Marko Kemal Efendi, 1902 yılında Kirkor Efendi, 1903 yılında Telmak Cezayirliyan Efendi, Telmak Karnik Efendi ve Şerafeddin Efendi, 1906 yılında Mehmed Suad b. Ahmed Nahid Efendi, 1907 yılında Mustafa Kamil Efendi, 1916 yılında Samanto Efendi görev yapmışlardır. Bu listede gayrimüslim tabiplerin daha fazla oluşu dikkat çekmektedir.

Çalışmamız, Osmanlı döneminde belediye tabipliğinin uygulanışı hakkında pek çok veri sağlamıştır. İncelediğimiz belgeler, Tıbbiyeden yeni mezun olan genç hekimlerin görev yerlerinin kura ile belirlendiğini, hekimler arasında becayiş uygulanabildiğini, hekimlerin geçici görevlendirme ile başka bölgelere gönderilebildiklerini göstermiştir.

Ayrıca sivil tabiplerin rütbelerinin yükseltilmesi sürecinde görev sürelerinin ve gösterdikleri üstün hizmetlerin dikkate alındığı, sicil kayıtlarına bakılarak karar verildiği anlaşılmıştır. Tabiplerin rütbeleri arttıkça görev yerlerinin büyüdüğü, maaşlarının arttığı ve unvanlarının değiştiği görülmüştür. İzmit Sancağında görev yapan tabipten "memleket tabibi" olarak bahsedilmesi, Karamürsel kazasında görev yapan tabiplerin ise daima "belediye tabibi" olarak isimlendirilmesi, tabiplerin görev yerlerine göre farklı unvanlarla anıldıklarını göstermektedir. Bu veri, "belediye tabibi" ve "memleket tabibi" unvanlarının eş anlamlı olmadığına işaret etmektedir. Tabiplerin rütbeleri büyüdükçe görevdeki sorumlulukların da arttığını öngörmek mümkündür.

Diğer taraftan, belediye tabiplerinin maaşlarının ödenmesi konusunda sıkıntılar yaşandığına işaret eden verilere ulaşılmıştır. Bu zorluğun aşılması için tabip maaşının iki belediye tarafından ortak karşılanması yoluna gidilmiş, bazense tabip Nizamnamenin öngördüğünden daha düşük bir maaş karşılığında çalıştırılmıştır.

Çalışmamızın sağladığı bu bilgiler Belediye Tabipliği uygulamasında çeşitli aksaklıklar yaşandığını göstermiştir. Karamürsel'de görev yapmış olan belediye tabipleri örneğinde ele aldığımız konunun başka belediyeler örneğinde de araştırılması, tıp tarihimiz açısından son derece önemli bir konu olan Osmanlılarda sağlık teşkilatlanması hakkında daha geniş bilgilere ulaşmayı mümkün kılacaktır.

KAYNAKLAR

- 1- Aydın E. IX. Yüzyılda Osmanlı Sağlık Teşkilatlanması, Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi 2004; 15(15): 185-207.
- 2- Ronan CA. Bilim Tarihi, (Tercüme: Ekmeleddin İhsanoğlu), Tubitak Yayınları, Ankara 2000.
- 3- "Tababet-i Belediye İcrasına Dair Nizamnamesi", *Düstur*, Tertip 1, Cilt 2, syf. 816, İstanbul 1861. İçinde: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609234-c2.pdf?sequence=8&isAllowed=y>
- 4- Unat EK. Samastı M. Mekteb-i Tıbbiye-yi Mülkiye, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul 1990.
- 5- "İdare-i Umumiye-i Tıbbiye Nizamnamesi", *Düstur*, Tertip 2, Cilt 2, syf. 800, İstanbul 1871. İçinde: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609234-c2.pdf?sequence=8&isAllowed=y>
- 6- "Mekteb-i Tıbbiye-yi Mülkiye Nizamnamesi", *Düstur*, Tertip 1, Cilt 2, syf. 812, İstanbul 1861. İçinde: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/67/199609234-c2.pdf?sequence=8&isAllowed=y>

- 7- "Vilayet-i İdare-i Sıhhiye Nizamnamesi", *Düstur*, Tertip 2, Cilt 5, syf. 362, İstanbul 1913. İçinde: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/bitstream/handle/11543/71/199609296-c5.pdf?sequence=5&isAllowed=y>
- 8- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 1691, Gömlek No:26, 13 Cemaziyelevvel 1307-5 Ocak 1890.
- 9- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, BEO, Dosya No: 2250, Gömlek No: 168684, 21 Şevval 1321-10 Ocak 1904.
- 10- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ZB, Dosya No: 40, Gömlek No: 20, 28 Cemaziyelahir 1324-19 Ağustos 1906.
- 11- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ZB, Dosya No: 40, Gömlek No: 23, 12 Recep 1324-1 Eylül 1906.
- 12- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ZB, Dosya No: 346, Gömlek No: 22, 14 Recep 1324-3 Eylül 1906.
- 13- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ZB, Dosya No: 346, Gömlek No: 50, 14 Recep 1324-3 Eylül 1906.
- 14- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ZB, Dosya No: 26, Gömlek No: 18, 21 Recep 1324-10 Eylül 1906.
- 15- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 1138, Gömlek No: 63, 21 Zilkade 1324-6 Ocak 1907.
- 16- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.İ.UM.EK, Dosya No: 32, Gömlek No: 6, 12 Recep 1335-4 Mayıs 1917.
- 17- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2549, Gömlek No: 45, 16 Recep 1319-29 Ekim 1901.
- 18- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2570, Gömlek No: 71, 12 Ramazan 1319-23 Aralık 1901.
- 19- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 1715, Gömlek No: 120, 18 Şaban1307-9 Nisan 1890.
- 20- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2370, Gömlek No: 21, 10 Ramazan 1318-1 Ocak 1901.
- 21- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2398, Gömlek No: 23, 6 Cemaziyelevvel 1318-1 Eylül 1900.
- 22- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 1154, Gömlek No: 27, 6 Safer 1325-21 Mart 1907.
- 23- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 244, Gömlek No: 68, 28 Zilkade 1311-2 Haziran 1894.
- 24- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 775, Gömlek No: 10, 13 Recep 1321-5 Ekim 1903.
- 25- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, BEO, Dosya No: 2250, Gömlek No: 168684, 21 Şevval 1321-10 Ocak 1904.
- 26- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 1936, Gömlek No: 82, 25 Şaban 1309-25 Mart 1892.
- 27- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2059, Gömlek No: 23, 18 Şaban 1310-7 Mart 1893.
- 28- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, DH.MKT, Dosya No: 2462, Gömlek No: 87, 26 Zilkade 1318-17 Mart 1901.